

طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین

■ مجید بدخشانی***

■ محمد جاودانی**

■ فهیمه کشاورزی*

چکیده:

هدف این پژوهش، با درک اهمیت تأثیر معلمان در ایجاد تغییر و تحول در عرصه آموزش، به خصوص در ابعاد عملی و مهارتی، طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین بود. رویکرد پژوهش کیفی و روش به کار گرفته شده مطالعه موردی است. مشارکت‌کنندگان بالقوه پژوهش شامل کارآفرینان موفق در عرصه آموزش، به‌ویژه معلمانی که در این زمینه تجربه و تخصص لازم را داشتند، و متخصصان برنامه درسی بودند. انتخاب مشارکت‌کنندگان با استفاده از رویکرد هدفمند و با روش نمونه‌گیری گلوله‌بری و با استفاده از معیار اشباع نظری داده‌ها برای تعیین تعداد مشارکت‌کنندگان انجام شد. برای استخراج چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و بررسی منابع و متون مرتبط استفاده شد. همچنین با استفاده از روش تحلیل مضمون، مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر حاصل شدند. برای اعتباریابی داده‌ها از روش‌های قابل قبول بودن و قابل اعتماد بودن استفاده شد. چارچوب اولیه، شامل ۵۷ مضمون پایه و چهار مضمون سازمان‌دهنده (شایستگی‌های شخصیتی، شایستگی‌های تدریس، شایستگی‌های اجتماعی و شایستگی‌های حرفه‌ای)، حول مضمون فراگیر شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین سازماندهی شد. گفتنی است مضامین استخراج شده به هم مرتبط و درهم‌تنیده‌اند، یعنی معلمان اگر بخواهند در چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین قرار گیرند، بایستی این شایستگی‌ها را در کنار هم داشته باشند و آن‌ها را باهم رشد و توسعه دهند و نظام آموزشی باید شرایط و زمینه‌های مناسب با این چارچوب سازماندهی شده را فراهم سازد.

معلم کارآفرین، شایستگی حرفه‌ای، کارآفرینی، آموزش و پرورش، کارآمدی

کلید واژه‌ها:

□ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۹/۱۱/۴

□ تاریخ شروع بررسی: ۹۹/۵/۱۱

□ تاریخ دریافت مقاله: ۹۹/۳/۲۰

(نویسنده مسئول) استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران ..... E-mail: fkeshavarzi@shirazu.ac.ir

استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، ایران ..... E-mail: fmjavadani@yahoo.com

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان فارس ..... E-mail: majid.badakhshan@yahoo.com

مقدمه

کارآفرینی در سراسر جهان در حال رشد است و معلمان کارآفرین سهم مهمی در بهبود کیفیت آموزش و ارتقای نوآوری و کارآفرینی دارند. وجود شایستگی‌هایی در معلمان تا حد بسیاری نتایجی اثربخش برای کارآفرینی در پی دارد و یادگیری مهارت‌های کارآفرینانه به تمایل دانش‌آموزان برای شروع کسب‌وکار و مشارکت در کارآفرینی منجر می‌شود (لیو^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ وو^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین توسعه کارآفرینی را نمی‌توان از شایستگی معلمان کارآفرین جدا کرد. در این میان آموزش کارآفرینانه از معلمان می‌خواهد تا دانش، مهارت و نگرش لازم را از طریق روش‌های متفاوت آموزشی به دانش‌آموزان بیاموزند (یونان^۳ و وو، ۲۰۲۰).

به عبارتی، همراه با آشکارشدن تأثیر کارآفرینی در روند اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته، تلاش برای آموزش و تعمیم دانش و روحیه کارآفرینی در میان مدیران، تجار و فراگیران (کارآفرینان بالقوه) و کارآفرینان بالفعل شدت گرفته است و هدف از آن تربیت افرادی است که بتوانند پس از تکمیل تحصیلات خود افرادی «کارآفرین» شوند و کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند. بنابراین اگر افراد در آموزش، اهداف، محتوا و روش‌های تدریس باهم هماهنگ باشند، بهتر می‌توان از تلاش‌های آموزشی نتیجه گرفت (حسینی، ۱۳۸۷). در این راستا پژوهش‌ها نشان می‌دهند که معلمان سهمی اساسی در کاربرد ایده‌های گوناگون در تربیت کارآفرینان دارند. از این‌رو، بایستی با اتخاذ روش‌های تدریس نوآورانه و خلاق کیفیت آموزش را بهبود بخشید (بالان و متکالفی^۴، ۲۰۱۲؛ کری و ماتلای^۵، ۲۰۱۰). لذا در مدارس شیوه‌های تدریس در درازمدت باعث افزایش توانایی‌های کارآفرینی فراگیران می‌شود (گیب^۶، ۲۰۱۱؛ راسکوارا و پیکولا^۷، ۲۰۱۳) و این امر مستلزم اقداماتی همچون پرورش معلمان با روحیه کارآفرینانه، طراحی برنامه‌های درسی مناسب، فراهم کردن محیط یادگیری نوآورانه، ایجاد شبکه‌ها و فرهنگ یادگیری کارآفرینی در مراکز تربیت معلم است (گیب، ۲۰۱۱؛ هانون^۸، ۲۰۰۶).

در این راستا در نظام تعلیم و تربیت لازم است با راهبردها، رویکردها و شیوه‌های آموزشی مناسب به تربیت و تشویق افرادی پرداخته شود که ساختارهای سنتی را بشکنند و با شناخت فرصت‌ها تغییرات گسترده‌ای در جامعه ایجاد کنند (مرادی، ۱۳۸۵). استیونسن^۹ (۲۰۰۰) بیان می‌کند که مربیان کارآفرینی می‌بایست فراتر از رهبران و مدیران باشند. همچنین مربیان کارآفرینی باید همان نوآوران و افراد خطرپذیری باشند که از فراگیرانشان انتظار دارند این‌گونه باشند. ون دام^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۰) نیز در پژوهشی با عنوان ایجاد چارچوبی مبتنی بر شایستگی برای رفتار کارآفرینی معلمان به بررسی ویژگی‌ها و قابلیت‌های کارآفرینی در معلمان پرداختند. در این میان شش ویژگی مورد سنجش نظیر دانش کارآفرینی، سازگاری حرفه‌ای، خودکارآمدی حرفه‌ای، تفکر خلاق، مهارت شبکه‌ای و مهارت‌های گروهی بررسی شدند. نتایج نشان داد که میان کلیه ویژگی‌های پژوهش شده، به‌جز خودکارآمدی حرفه‌ای، با رفتار کارآفرینی معلمان رابطه وجود دارد. طبق تعریف یونسکو^{۱۱}، کارآفرینی باید یکی از مؤلفه‌های اصلی آموزش و پرورش حرفه‌ای باشد: «با توجه به میزان بیکاری جوانان و اشتغال آسیب‌پذیر، آموزش کارآفرینی مؤلفه‌ای ضروری برای انتقال موفقیت‌آمیز از

مدرسه به محل کار است.» (یونسکو، ۲۰۱۲: ۴).

سیک کولا-لئینو^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۰) باور دارند که معلم به دلیل تأثیر خاص خود در کلاس درس می‌تواند دید خاصی را از کارآفرینی گسترش دهد. او می‌تواند موضوع‌های درسی را در قالب کلی با رشد ایده‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان همگام سازد. همچنین شوارتز^{۱۳} (۲۰۰۶) باور دارد که تأکید روی تغییرات آموزش، مثل اصلاحات، برای آموزش معلمان بیشتر از دانش‌آموزان ضروری است. این موضوع می‌تواند اهمیت این نکته را روشن سازد که آموزش کارآفرینی بر مبنای یادگیری معلمان است. بنابراین سهم معلم در این مورد اهمیت ویژه‌ای دارد و آموزش معلم را نمی‌توان دست کم گرفت. معلم باید با آموزش کارآفرینی ساخته‌وپرداخته شده باشد. از نظر گیب (۲۰۰۵) مؤسسات آموزشی باید سازمان‌های کارآفرینی، کلاس‌های درس آن‌ها مکان‌های کارآفرینی و معلمان آن‌ها به‌منزله کارآفرین در نظر گرفته شوند. بنابراین ضروری است معلمان از توانمندی‌ها و شایستگی‌های لازم برخوردار باشند زیرا آنان تربیت‌کنندگان نیروی کاری خلاق و نوآور برای رشد و پیشرفت جنبه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی فراگیرانند و برای موفقیت در رسالت خویش بایستی شایستگی‌های لازم را داشته باشند. از دیدگاه (ال-آنزی^{۱۴}، ۲۰۰۳) انواع شایستگی‌های معلمان عبارت است از شایستگی‌های شخصی، شایستگی‌های عملکردی، شایستگی‌های نظارتی، شایستگی‌های حرفه‌ای، شایستگی‌های شناختی (زاید^{۱۵}، ۲۰۰۷)، شایستگی‌های عاطفی، شایستگی‌های پژوهشی (ال-ازرک^{۱۶}، ۲۰۰۰)، شایستگی‌های پویایی و مولد بودن.

همچنین شایستگی به‌صورت بالقوه به فرایندها و قابلیت‌های فرد، یعنی شایستگی نوآوری فردی، تعریف شده است (هیرو^{۱۷}، ۲۰۱۷). شایستگی‌های فردی مانند انعطاف‌پذیری، انگیزه، تعامل، گرایش به موفقیت، عزت‌نفس و خودمدیریتی. مهارت‌هایی مانند مهارت‌های تفکر آینده‌نگر، خطرپذیر، خلاق و یادگیرنده، مهارت‌های اجتماعی (مانند همکاری، مهارت‌های شبکه‌سازی و ارتباطی، مهارت‌های مدیریت پروژه، مهارت‌های تصمیم‌گیری، ساخت مهارت‌ها و مهارت‌های فنی) و دانش مربوط به تسلط بر خود یا نظم و انضباط و دانش سایر رشته‌هاست (هیرو، ۲۰۱۷؛ نیلسن^{۱۸}، ۲۰۱۵؛ ادواردز-شاختر^{۱۹} و همکاران، ۲۰۱۵؛ مونتانی^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۴؛ وی‌چال^{۲۱} و همکاران، ۲۰۱۱؛ چاتنیر^{۲۲} و همکاران، ۲۰۱۰؛ پروتون^{۲۳}، ۲۰۱۱؛ آروانیتیس و استوسکی^{۲۴}، ۲۰۱۲؛ آویسسانی^{۲۵} و همکاران، ۲۰۱۳؛ ویلا^{۲۶} و همکاران، ۲۰۱۴). در این میان شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانایی فرد برای تبدیل ایده‌ها به عمل است و مبنایی برای کسب مهارت و دانش خاص موردنیاز افرادی است که به ایجاد فعالیت‌های اجتماعی یا تجاری کمک می‌کنند یا خودشان آن‌ها را تولید می‌کنند (پارلمان اروپا، ۲۰۰۶). با این اوصاف آموزش به‌منظور توسعه اشتغال و کارآفرینی ضروری است (راپاسو و دوپاکو^{۲۷}، ۲۰۱۱). بنابراین، کارآفرینی پدیده‌ای انسانی است که مربوط به طیف وسیعی از شایستگی‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌هاست که نشان می‌دهد هیچ روش ساده‌ای برای تجزیه و تحلیل آن و دانستن چیزی که می‌تواند فرد را به یک کارآفرین تبدیل کند وجود ندارد.

با توجه به توضیحات فوق، بزرگ‌ترین مزیتی که نظام آموزشی می‌تواند از آن برخوردار باشد بهره‌مندی از معلمانی شایسته و توانمند، خلاق و کارآفرین‌پرور است. طبق تحقیقات، معلمان با نشان دادن

حس ابتکار عمل و کارآفرینی در مدرسه به منزله‌الگوی برای دانش‌آموزان خود عمل می‌کنند (احمدنژاد و همکاران، ۱۳۹۴). در این میان معلم شایسته معلمی است که راه‌روسم چگونه آموختن، چگونه اندیشیدن و چگونه زیستن را به دانش‌آموزان می‌آموزد و به خودسازی و دانش‌افزایی خودش نیز توجه دارد.

با توجه به روند توسعه کشورها، به‌خصوص ایران، در ابعاد گوناگون و با تمرکز بر رشد کارآفرینی به‌عنوان رویکردی جهانی در قلمرو آموزش، در این زمینه، به‌خصوص برای معلمان جامعه ما، کاستی‌هایی وجود دارد و تاکنون چارچوب جامعی مبنی بر شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان طراحی نشده است. برای دستیابی به این هدف ضروری است شایستگی‌های موردنیاز معلمان در قالب‌الگوی شایستگی‌های معلمان شناسایی و تعریف شود. بنابراین در این زمینه، با درک اهمیت موضوع و با توجه به روند توسعه کشور در ابعاد گوناگون ملی و بین‌المللی و رویکردهای جهانی غالب به رشد کارآفرینی در قلمرو آموزش، ضروری است که چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در پرورش قابلیت‌های وجودی آن‌ها و به‌روزرسانی و کسب مهارت‌های روز و حضور فعالانه در جامعه و ارائه خدمات ارزشمند به کلیه ذی‌نفعان کاوش شود و در توجه قرار گیرد. از این‌رو، پژوهش حاضر درصدد طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین بود. در راستای رسیدن به این هدف کلی، تعیین و شناسایی ابعاد، ملاک‌ها و نشانگرهای چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین اهداف جزئی پژوهش بود.

◀ سؤال‌های پژوهش

۱. ابعاد چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین کدام‌اند؟
۲. ملاک‌های چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین کدام‌اند؟
۳. نشانگرهای چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین کدام‌اند؟

■ روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش جزء طرح‌های کیفی و از نوع مطالعه موردی^{۲۸} است. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش کارآفرینان موفق در قلمرو آموزش، متخصصان برنامه‌دستی و تعلیم‌وتربیت بودند. طبق روش پژوهش، ۱۴ مصاحبه با معلمان شایسته کارآفرین و ۸ مصاحبه با متخصصان حوزه کارآفرینی و آموزش انجام شد. انتخاب مشارکت‌کنندگان با استفاده از رویکرد هدفمند و با استفاده از روش گلوله‌برفی^{۲۹} و استفاده از اشباع نظری داده‌ها^{۳۰} برای تعیین تعداد مشارکت‌کنندگان انجام شد. در واقع، انتخاب متخصصان و معلمان بر اساس میزان تجارب آن‌ها در زمینه موضوع پژوهش صورت گرفت که به‌نوعی با موضوع پژوهش آشنا بودند و در این زمینه تجارب ارزشمندی داشتند. در این پژوهش، داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد تا معلمان و متخصصان درگیر در پژوهش بتوانند تجربه‌های ذهنی خود را ارائه دهند. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از رویکرد هدفمند، روش گلوله‌برفی و روش ملاکی استفاده شد. بدین صورت که در ابتدا با

یکی از کارآفرینان موفق در عرصه آموزش مصاحبه شد و از وی خواسته شد تا سایر همکاران خود را معرفی کند. ملاک انتخاب تمایل به شرکت در پژوهش و داشتن تخصص و تجربه بود. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختمند^{۳۱} بود که کارگروه پژوهش، پس از طراحی سؤال‌های مصاحبه، از طریق یک نفر از پژوهشگران فرایند مصاحبه را انجام داد. ملاحظات اخلاقی، ارائه توضیح‌های لازم در مورد اهمیت و هدف‌های پژوهش، اجباری نبودن پاسخ به همه سؤال‌ها، دریافت نکردن مشخصات مصاحبه‌شوندگان، محرمانگی و افشانشدن دیدگاه‌های آن‌ها، اطمینان دادن از حذف فایل‌های صوتی پس از یادداشت، استفاده از نتایج دیدگاه‌ها صرفاً برای ارتقا و بهبود کیفیت آموزش و اطلاع نتایج پژوهش به متخصصان تمامی رعایت شدند. برای اطمینان از صحت تفسیر و برداشت پژوهشگران از اظهارات هر شرکت‌کننده، در صورت نیاز، با ایشان تماس گرفته شد و صحت تفسیرها با نظر وی بررسی شدند و در صورت نیاز تغییرهای لازم انجام گرفتند. در نهایت، پس از ۲۲ مصاحبه، اطلاعات اشباع شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون^{۳۲} صورت پذیرفت. مضامین شناسایی شده مجدداً در جلسه بحث گروهی متمرکز^{۳۳} بررسی شدند تا در نهایت روی مقولات استخراج شده توافق^{۳۴} حاصل شد. با استفاده از روش تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین بعد از احصای مضامین پایه^{۳۵}، سازمان‌دهنده^{۳۶} و فراگیر^{۳۷} مربوط به چارچوب الگوی شایستگی معلمان کارآفرین چارچوب اولیه تدوین شد. در واقع بعد از اجرای مصاحبه‌ها کدهای پایه استخراج شدند. برای این کار ابتدا مصاحبه‌ها برای پردازش آسان‌تر مکتوب شدند. بعد از جمع‌آوری مصاحبه‌ها، گام بعدی در مرحله تحلیل، آشنایی با کدهای پایه و سازمان‌دهنده و فراگیر بود. داده‌ها باید به صورت عمیق بررسی شوند به طوری که بعد از تجزیه و تحلیل مطابق با معیارهای پژوهش‌های علمی شوند. در این پژوهش، برای تحلیل مضمون، از روش براون و کلارک (۲۰۰۶) و آتراید - استیرلینگ (۲۰۰۱)، که فرایند گام‌به‌گام و جامعی برای تحلیل مضمون عرضه کرده‌اند، استفاده شد. برای این منظور ابتدا کدهای اولیه استخراج شدند و از ترکیب و تلفیق این کدها مضامین پایه حاصل شد. سپس مضامین پایه تجزیه و تحلیل شدند و بر اساس اصل تشابه و تفاوت دسته‌بندی شدند. سپس مضامین سازمان‌دهنده به دست آمد و همه این مضامین سازمان‌دهنده نیز زیرمجموعه مضمونی کلی‌تر به نام مضمون فراگیر قرار گرفتند. داده‌های به دست آمده با استفاده از تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین بررسی و تحلیل شدند. با به کارگیری نرم‌افزار Nvivo نسخه ۱۰، که نرم‌افزاری برای تحلیل داده‌های کیفی است، نرم‌افزار Nvivo ابزارهای قدرتمندی را برای تحلیل داده‌ها و بررسی روابط میان مضامین در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهد (ریچاردز^{۳۸}، ۲۰۰۸). اعتبار داده‌ها با استفاده از روش‌های تأییدپذیری^{۳۹} از طریق خودبازبینی پژوهشگران و اعتمادپذیری^{۴۰} با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و همسوسازی^{۴۱} داده‌ها تعیین شد.

■ یافته‌های پژوهش

تحلیل داده‌ها با روش کدگذاری و رسم شبکه مضامین انجام شد. برای تحلیل داده‌ها سه گام اصلی شامل کدگذاری اولیه (استخراج شواهد)، کدگذاری ثانویه (شناسایی مضامین فرعی)، شناسایی مضامین

اصلی (تلفیق و پیوند میان مضامین فرعی) مدنظر قرار گرفت.

گام اول) کدگذاری اولیه

در نخستین گام تحلیل کدگذاری اولیه یا استخراج شواهد از مصاحبه‌های پیاده‌سازی شده انجام شد و در نهایت ۴۶ کد اولیه شناسایی شدند. در ادامه، برای روشن تر شدن اهمیت مضامین شناسایی شده، بخش‌هایی از مصاحبه‌ها را مشاهده خواهید کرد. نمونه‌ای از شواهد در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نمونه‌ای از شواهد استخراج‌شده

شمارهٔ مصاحبه	متن مصاحبه	شناسایی شواهد
۱	«رفتار معلم و بازگ کردن موقعیت‌های اجتماعی افراد موفق کارآفرین، تعهد و مسئولیت‌پذیری معلم نسبت به دانش آموز مهم‌ترین شاخصهٔ الگوی معلم کارآفرین است...».	تعهد و مسئولیت‌پذیری معلم
۱۰	«... یکی از چیزهایی که به ذهنم رسید این بود که طرح درس معلم بر اساس بوم کسب‌وکار باشد و کارآفرینی جزئی از کار معلم باشد...».	طرح درس از طریق بوم کسب‌وکار زیست هر منطقه
۱۳	«... در رابطه با مهارت اگر از دورهٔ ابتدایی مهارت‌های عملی را یاد بدهیم نه حفظیات، این دانش آموز به سمت کارآفرینی سوق داده می‌شود یا اینکه یک فن را به آن‌ها یاد بدهیم. معلم در کنار تدریس باید یک حرفه‌وفن را آموزش بدهد، مثلاً مهارت خوشنویسی را آموزش بدهد. تا معلم با الفبای کارآفرین آشنا نباشد نمی‌تواند آموزش بدهد...».	کسب مهارت‌ها

گام دوم) استخراج مضامین فرعی

به منظور استخراج مضامین فرعی از کدهای اولیه، موارد مشابه دسته‌بندی شدند و با حذف موارد تکراری، شواهد مرتبط با مضمون شناسایی شدند. نمونه‌ای از مضامین فرعی شناسایی شده و کدهای مصاحبه‌شوندگان در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. مضامین فرعی استخراج‌شده از پژوهش

مضامین فرعی	شمارهٔ کد
احترام و ارزش قائل شدن برای فراگیران	۱۲،۱۱،۹،۸،۷،۶،۵،۳،۲،۱
دروس کارآفرینی در حوزهٔ کارآفرینی	۱۴،۱۳،۱۲،۱۱،۱۰،۹،۷،۶،۵،۴،۳،۲،۱
برقراری ارتباط دوستانه با فراگیران	۱۲،۹،۸،۶،۵،۳،۲،۱
افزایش کلاس‌های ضمن خدمت	۱۰،۱۶،۸،۱۱،۱۲
روش‌های حل مسئله	۱۴،۹،۵،۴

۱۴۰۱۳۰۱۲۰۹۰۳۰۱	داشتن قدرت بیان و سخنوری قوی
۱۴۰۱۳۰۱۰۰۸۰۷۰۵۰۱	تجزیه و تحلیل نیازهای بازار کار و صنعت
۱۰۰۷۰۲۰۱	استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند تدریس

گام سوم) شناسایی مضامین اصلی (سازمان دهنده)

در این بخش از پژوهش، بر اساس ارتباط معنایی و مفهومی میان مضامین پایه و با بررسی عمیق رابطه آن‌ها، ابعاد (مضامین سازمان دهنده) حول مضمون فراگیر (چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین) شکل گرفت. با درک معنا و مفهوم مضامین و سپس طبقه‌بندی مضامین پایه حول محور ابعاد یا مضامین سازمان دهنده به صورت صحیح و کامل صورت پذیرفت. در واقع با در نظر گرفتن تعاریف هریک از آن‌ها امکان خلاصه‌سازی و ادغام مضامین پایه در ذیل هریک از مضامین سازمان دهنده به راحتی صورت گرفت. جدول ۳ ابعاد شایستگی حرفه‌ای معلمان کارآفرین یا مضامین سازمان دهنده و فراگیر برگرفته شده از مضامین پایه بر اساس ارتباط معنایی و مفهومی بین متغیرها را نشان می‌دهد. بر اساس آنچه ذکر شد، در این پژوهش انواع مضامین پایه استخراج شده از متن مصاحبه‌ها و بررسی متون و پیشینه پژوهش مبنای طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین قرار گرفت. چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین در این پژوهش چهار بُعد کلی دارد. این ابعاد شامل شایستگی‌های تدریس، شایستگی‌های حرفه‌ای، شایستگی‌های اجتماعی و شایستگی‌های شخصیتی است که در جدول ۳ آمده است. جدول ۳. مضامین سازمان دهنده و فراگیر برگرفته از مضامین پایه طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین

مضامین پایه (نشانگرها)	مضامین سازمان دهنده (ابعاد)	مضمون فراگیر
پرورش قدرت خلاقیت دانش آموزان	شایستگی‌های تدریس	طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین
توجه به درس پژوهی		
اشراف کامل معلم به حوزه خلاقیت		
دانش کارآفرینی، ایده پردازی		
پیدا کردن استعداد دانش آموز و هدایت آن		
طرح درس از طریق زیست بوم (کسب و کار) هر منطقه		
تدریس مبتنی بر تجربه		
آموزش همراه با بازی برای کودکان		
آموزش با کارهای آزمایشگاهی		
تطابق محتوا با فضای پیرامون دانش آموزان		

شایستگی‌های اجتماعی	آگاهی از روش‌های حل مسئله
	تجربه‌آموزی از دیگران، انتقال تخصص به دیگران
	علاقه و انگیزه به تحصیل در فراگیران
	تعریف روش یادگیری شخصی برای هر دانش‌آموز
	رضایت خاطر فراگیر
	درگیر کردن دانش‌آموزان کارآفرین
	احساس ارزشمندی
	شور و اشتیاق به یادگیری
	تعامل با افراد گوناگون درگیر کارآفرین
	افزایش پژوهش و پژوهش در بحث کارآفرینی معلمان
	اهمیت آموزش کارآفرینی در کنار درس
	استفاده از مواد دورریختنی برای ایجاد ارزش و ثروت
	آموزش ترفند ارتباط با مشتری و بازاریابی
	استفاده از فناوری برای فروش تولیدات
	اهمیت داشتن پس‌انداز برای دانش‌آموزان به صورت عملی
	افزایش حس همکاری میان معلمان و دانش‌آموزان از طریق معلم کارآفرین (منش معلم)
	تأکید بر وارد کردن آموزش دروس در زندگی دانش‌آموز
	مسئولیت پذیر کردن دانش‌آموز با واگذاری هزینه‌ها
	ارزشیابی توصیفی در ایجاد کسب‌وکار (۶ کلاه تفکر، حل مسئله، نجات بعضی از والدین دانش‌آموزان با ارائه راه حل مسئله)
	تأکید بر حفظ حرمت دانش‌آموزان فقیر و حل مسائل آن‌ها به صورت فردی و شخصی
	پژوهش زندگی‌نامه کارآفرینان برتر
	مهارت‌های عملی زندگی
	پرورش حس نیاز به کارآفرینی
آموزش خطرپذیری	
برجسته‌بودن مهارت ارتباطی با جامعه	
همگام زمان باشد	

شایستگی‌های حرفه‌ای	تعامل همه‌جانبه با کل ذی‌نفعان آموزش
	آشنا بودن با مفهوم کارآفرینی معلم
	معرفی الگوی جدید برتر
	پیشرفت بر اساس نیازسنجی دانش‌آموزان و پرورش خود معلم
	فراهم کردن ابزار مناسب برای پیشرفت دانش‌آموز
	پیدا کردن استعداد دانش‌آموز و هدایت آن
	آموزش دانش و مبانی اصلی کارآفرینی به معلمان
	دوره‌های هوش مالی برای معلمان
	تأکید بر شایستگی به‌جای تأکید بر نمره
	اختصاص ساعت مناسب به طرح زیست‌بوم مدرسه
	تأکید بر طرح بوم مدرسه و مهارت‌آموزی
	رشد فضائل انسانی (انسان صالح، فرهیخته، نخبه، اینثارگر، مؤمن، فعال، کارآمد، متعهد، وارسته، متخصص و غیره) در جامعه
	پیدا کردن راه‌های متفاوت برای موفقیت و شایسته‌بودن
	برنامه‌ریزی دقیق برای الگوبرداری
	پیشرفت شخصی در زمینه فناوری روز
	درس گرفتن از سختی‌ها و مشکلات
	تبدیل علم به عمل
	بحث استفاده درست از شبکه‌های اجتماعی
	ایجاد هر چیز از هیچ چیز
	منبع پایدار ثروت و خلق ثروت و ارزش اجتماعی
ایجاد امکانات جدیدتر، فضای متنوع‌تر	
نگرش معلم (نگرش همه چیز است)	
شایستگی‌های شخصیتی	ارتباط خوب، انگیزه‌دادن به دانش‌آموزان در استفاده از فکر
	اعتمادسازی، تلاش و انگیزش معلم
	روان‌شناسی دانش‌آموزان
	روحیه پرسشگری و انتقادی
	شناخت مهارت‌ها و توانایی خود
	دارای اعتمادبه‌نفس بالا

		روحیه‌خستگی‌ناپذیری
		ارتباط مؤثر، غرورنداشتن و استفاده از تجربه دیگران
		ایده‌پرداز، خلاق
		تلاش و پشتکار معلم
		تعامل و ارتباط و کار گروهی
		حس انسان‌دوستی
		روحیه کارآفرینی
		الگوی عینی کارآفرینی
		تغییرپذیر بودن معلم
		خوش اخلاقی
		دادن حس امید
		خودباوری معلم، پراورزی، توانمندی

بعد از تعیین ابعاد، ملاک‌ها و نشانگرهای چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان شکل گرفت که در نمودار ۱ به صورت شبکه مضامین شایستگی حرفه‌ای معلمان کارآفرین نشان داده شده است.

نمودار ۱. شبکه مضامین چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین مستخرج از نرم‌افزار Nvivo

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

هدف پژوهش حاضر طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین بود. از نتایج و یافته‌هایی که با روش تحلیل مضمون (تحلیل داده‌های برآمده از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان بالقوه (معلمان و متخصصان) و بررسی منابع و متون و تحقیقات پیشین به شیوه همسوسازی) به دست آمد برای دستیابی به پاسخ سؤال‌های ۱ تا ۳ به منظور شناسایی ابعاد، ملاک‌ها و نشانگرهای «طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین» استفاده شد و یافته‌ها نشان داد که چارچوب مذکور متشکل از چهار بُعد شایستگی‌های حرفه‌ای، شایستگی‌های شخصیتی، شایستگی‌های تدریس و شایستگی‌های اجتماعی است. ابعاد کاوش شده همانند بازوانی قدرتمند برای معلمان وجه اجتناب‌ناپذیر کارآفرینی در کسب روحیه، مهارت‌ها و نگرش‌های کارآفرینانه است. بنابراین با دارا بودن این شایستگی‌ها معلمان توانمندی لازم را کسب می‌کنند و فراگیران شایسته کارآفرین را پرورش خواهند داد.

این ابعاد کلی یا عوامل اصلی می‌توانند چارچوبی مفهومی برای شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین در نظر گرفته شوند زیرا این ابعاد بیشترین توجه و تأکید را در میان عناصر، عوامل و شاخص‌های مطرح شده از جانب مشارکت‌کنندگان بالقوه‌ی پژوهش و پیشینه تحقیقات و چارچوب‌های ارائه شده در حوزه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین برای شکل دادن چارچوب مذکور به خود اختصاص داده‌اند. بدین منظور، داده‌های حاصل از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، چارچوب‌ها، مطالعات و تحقیقات پیشین در خصوص عوامل اصلی شناسایی شده بررسی شدند. عمده‌ترین جنبه‌ها و ویژگی‌های هر بعد استخراج شدند و با عنوان ملاک‌های مربوط به آن بعد در نظر گرفته شدند. در ادامه به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود: ۱. مهارت‌های فردی؛ ۲. مهارت‌های تدریس؛ ۳. مهارت‌های تجربی؛ ۴. مهارت‌های ارتباطی؛ ۵. مهارت‌های کار گروهی؛ ۶. مهارت‌های کلامی و ارتباطی؛ ۷. مهارت پژوهشی؛ ۸. مهارت کارآفرینی؛ و ۹. مهارت به‌کارگیری ابزار متناسب با آموزش.

گفتنی است که چارچوب طراحی شده در این پژوهش در قسمت بررسی متون از مطالعات و نتایج تحقیقات کیندل^{۴۲}؛ ال-استال و ال-رشید^{۴۳} (۲۰۰۳: ۱۶)؛ ال-ازرک (۲۰۰۰: ۱۹)؛ گیب (۲۰۱۱)؛ راسکووارا و پیکولا (۲۰۱۳)؛ سندبرگ و تراگاما^{۴۴} (۲۰۰۷)؛ کورنین و روهورت^{۴۵} (۲۰۰۱)؛ کواک^{۴۶} و همکاران (۲۰۱۰)؛ کایرو^{۴۷} و همکاران (۲۰۱۱)؛ بیکهارد و گریگوری^{۴۸} (۲۰۰۵)؛ هایتی و اگرمان^{۴۹} (۲۰۰۴)؛ کایرو و کریر^{۵۰} (۲۰۰۵)؛ اندرسون و جک^{۵۱} (۲۰۰۸)؛ ون دام و همکاران (۲۰۱۰)؛ پاجنین^{۵۲} (۲۰۰۱)؛

سودبرگ و ریس (۲۰۱۰)؛ آموریم نتو^{۵۳} و همکاران (۲۰۱۷)؛ سانچز^{۵۴} (۲۰۱۴)؛ بیلز^{۵۵} و همکاران (۲۰۱۵)؛ کدی^{۵۶} (۲۰۱۸)؛ هانسون (۲۰۱۷)؛ عُمر آتالی و یمینی^{۵۷} (۲۰۱۷)؛ مارتین و همکاران (۲۰۱۸)؛ یمینی و برونشتاین^{۵۸} (۲۰۱۶)؛ شلتون و ارکهامبولت^{۵۹} (۲۰۱۸)؛ فایول و گیلی^{۶۰} (۲۰۰۸)؛ دارلینگ-هاموند و یانگز (۲۰۰۲)؛ کورنیش^{۶۱} (۲۰۱۷)؛ نورکسانا^{۶۲} (۲۰۱۸)؛ عقیب^{۶۳} (۲۰۱۴)؛ ال-آنزی (۲۰۰۳)؛ پیتر (۲۰۰۹)؛ زاید (۲۰۰۷) بهره گرفته است.

با توجه به مضامین سازمان‌دهندهٔ کاوش‌شده در این پژوهش شایستگی‌های حرفه‌ای به مجموعهٔ مهارت‌ها و توانمندی‌های معلم در عرصهٔ تخصصی شامل گرایش‌ها و تمایلات که در محیط کار ظهور و نمود پیدا می‌کند اطلاق می‌شود (ال-ازرک، ۲۰۰۰: ۱۹). طبق یافته‌های به‌دست‌آمده، برخی از این مهارت‌ها که در این پژوهش با عنوان شایستگی‌های حرفه‌ای دسته‌بندی شده است عبارت‌اند از: مهارت‌های برنامه‌ریزی، توانایی پیش‌بینی و طراحی متناسب با امکانات و توانایی یادگیری فراگیران، خلق محیط یادگیری در راستای کسب تجارب مطلوب یادگیری، مهارت‌های آموزشی مانند انعطاف‌پذیری و توانایی هدایت دانش‌آموزان در جهت یادگیری معنی‌دار، به‌کارگرفتن روش‌ها و فنون گوناگون ارزشیابی متناسب با اهداف یادگیری و دانش‌آموزان، ارائهٔ خوب، و مهارت‌های مدیریتی مانند توانایی مدیریت اقتضایی (ال-استال و ال-رشید، ۲۰۰۳: ۱۶)، نظارت بر یادگیری دانش‌آموزان و مدیریت موقعیت‌های بحرانی است (ون دام و همکاران، ۲۰۱۰؛ کورینین و روهوت، ۲۰۰۱؛ کوک و همکاران، ۲۰۱۰؛ کاپرو و همکاران، ۲۰۱۱).

بعد دیگر این پژوهش شایستگی‌های تدریس است که بر شایستگی‌های شناختی یا دانستنی‌های معلم دلالت دارد و جنبهٔ اکتسابی نیز دارد. طبق یافته‌های به‌دست‌آمده، بخشی از آن در حین آموزش حرفهٔ معلمی در مراکز تربیت معلم کسب می‌شود و بخشی نیز حاصل تجارب شخصی و گروهی است که از آن با عنوان دانش بومی، دانش حاصل از تجارب زیستهٔ معلم (ال-شیری^{۶۴}، ۲۰۰۸: ۷) یاد می‌شود. این بعد دامنهٔ گسترده‌ای از دانش معلم از جمله دانش برنامهٔ درسی، مفاهیم و محتوا، تئوری‌های یادگیری، حقایق و روندهای آموزشی و دانش مربوط به واقعیت‌های کلاس درس، مدرسه و بافت اجتماعی را شامل می‌شود (هایتی و اگرمان، ۲۰۰۴؛ کاپرو و کریر، ۲۰۰۵؛ اندرسون و جک، ۲۰۰۸؛ ون دام و همکاران ۲۰۱۰؛ بیلز و همکاران، ۲۰۱۵؛ کدی، ۲۰۱۸).

یکی دیگر از این شایستگی‌ها شایستگی اجتماعی است که با هدف به اشتراک‌گذاری دانش و به‌روز نگه‌داشتن آن در ایجاد فرصت‌های بیشتر و بهتر برای

یادگیری دانش آموزان با تأکید بر همکاری و مهارت‌های شبکه‌سازی و ارتباطی، مدیریت پروژه، تصمیم‌گیری و مهارت‌های فنی و برنامه‌های درسی مبتنی بر جامعه است. طبق یافته‌های به‌دست‌آمده، برخی از این مهارت‌ها که در این پژوهش با عنوان شایستگی‌های اجتماعی دسته‌بندی شده است عبارت‌اند از: ارتقای ارتباط دانش‌آموزان با دنیای واقعی، درگیر کردن دانش‌آموزان با فرایندها و ارتباطات جامعه، خلق موقعیت‌های یادگیری برای شکل‌گیری تفکر انتقادی و خلاقانه، فرصت‌هایی برای گسترش امکان یادگیری محلی و جهانی، ایجاد محیط یادگیری دارای تعامل اجتماعی مناسب و محیط یادگیری حمایتی و سازنده (پاجنین، ۲۰۰۱؛ سانچز، ۲۰۱۴؛ هس و فین^{۶۵}، ۲۰۰۷؛ بیلز و همکاران، ۲۰۱۵).

آخرین بُعد این پژوهش شایستگی شخصیتی است که مؤلفه‌های آن بر خصیصه معلمی به‌منزله الگوی دانش‌آموز و توانمندی وی در اجرای بهتر سهم خویش اثرگذار است. طبق یافته‌های به‌دست‌آمده، مهارت‌هایی که در این پژوهش با عنوان شایستگی‌های شخصیتی دسته‌بندی شده‌اند عبارت‌اند از: انعطاف‌پذیری، گرایش به موفقیت، عزت‌نفس، خودمدیریتی، آینده‌نگری، خطرپذیری، خلاق و یادگیرنده (زیرک مرادلو، ۱۳۸۷)، ارتباط خوب و مؤثر، انگیزه‌دادن به دانش‌آموزان در استفاده از فکر (آلتان^{۶۶}، ۲۰۱۴)، اعتمادسازی، تلاش و انگیزش معلم (رنزولی^{۶۷}، ۱۹۹۳)، روان‌شناسی دانش‌آموزان، روحیه پرسشگری و انتقادی، شناخت مهارت‌ها و توانایی خود، روحیه خستگی‌ناپذیری، غرورنداشتن و استفاده از تجربه دیگران، ایده‌پرداز، تعامل و ارتباط و کار گروهی، حس انسان‌دوستی، روحیه کارآفرینی، الگوی عینی کارآفرینید (کیندل، ۲۰۰۰).

با توجه به آنچه ذکر شد، یافته‌های این پژوهش به ما نشان می‌دهد که معلم کارآفرین فردی با انگیزه اجتماعی بالاست که مبتکر، مشارکت‌جو، فعال، فرصت‌طلب، همیشه‌حاضر، دانشمند، متخصص، متبحر، خطرپذیر و بلندنظر است. دانستن اینکه معلم کارآفرین چگونه به نظر می‌آید به ما امکان می‌دهد تا پس از مشاهده پدیده‌ها او را بهتر بشناسیم. یاد بگیریم چگونه از معلمان کارآفرین موجود حمایت کنیم و زمینه شکوفایی معلمان کارآفرین جدید را فراهم کنیم. بعد از بررسی‌های صورت‌گرفته در منابع و متون و مصاحبه‌ها، باید بگوییم موردی که جایگاه آن در مقاطع آموزشی ایران کم‌رنگ است بحث کارآفرینی فراگیران است. وقتی ما می‌توانیم بگوییم یک معلم، شایسته و حرفه‌ای است که راه خلاقیت و کارآفرین بودن در دنیای ناشناخته آینده را در فراگیر خود نهادینه کرده باشد. به عبارت دیگر، با استناد به یکی از مصاحبه‌های

صورت گرفته، بایستی ماهیگیری به فراگیران یاد داد. یافته‌های به‌دست‌آمده این پژوهش نشان‌دهنده ضرورت برگزاری برنامه‌های آموزشی برای معلمان را برای شناخت، مهارت و نگرش لازم در زمینه کارآفرینی روشن می‌سازد. بنابراین لازم است در روش کار معلم تغییرات کلی از شیوه سنتی به سمت شیوه‌های عملی و تجربی ایجاد شود و معلمان کلاس خود را از حالت یکنواخت و خودمحوری خارج کنند تا بتوانند به پرورش افراد کارآفرین دست یابند. بنابراین این نوع آموزش زمانی تأثیرگذار خواهد بود که توجه به موضوع زیربنایی آن از مقطع دبستان، حتی پیش‌دبستان، آغاز و دگرگونی اساسی در نظام آموزشی ایجاد شود. این موضوع بدون توجه به این موارد کارآفرینی در سطح جامعه به صورت عمومی تحقق نخواهد یافت. تأثیر معلمان در این زمینه بسیار حائز اهمیت است زیرا برای رشد کارآفرینی در یک کشور این معلمان‌اند که باید فعالیت‌ها و روش‌های آموزشی جدید (دانش‌بنیان) را به کار گیرند تا باعث رشد و پرورش ذهنیت کارآفرینی در فراگیران شود. درنهایت شایان ذکر است رشد کارآفرینی در یک کشور مستلزم آموزش و تربیت مربیان و استادان مجرب کارآفرین است. در طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین ابعاد سه‌گانه اساسی دارند و همگی حلقه‌های زنجیرند و پیوستگی آن‌ها بایستی حفظ شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدنژاد، محمود و احمدنژاد، فاروق و سلاخی اقدم ساوجبلاغی، اوین. (۱۳۹۴). کارآفرینی و نقش معلم در توسعه آن. کنفرانس بین المللی مدیریت، فرهنگ و توسعه اقتصادی، مشهد.
- حسینی، سکینه. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر ادراک دانشجویان رشته کارآفرینی از کارآفرینی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت کارآفرینی، دانشگاه تهران.
- زیرک مرادلو، رضا. (۱۳۸۷). کارآفرینی و نظام آموزشی. مجموعه مقالات مدیریت شماره ۱۴۱ و ۱۴۲.
- مرادی، نرگس (۱۳۸۵). مدیریت کارآفرینی. کرج: موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
- Attridge, M. (2002). Enhancing performance and reducing operating costs for slurry pumps. *World Pumps*, 2002(433), 33-35.
- Anderson, A. R., & Jack, S. L. (2008). Role typologies for enterprising education: the professional artisan?. *Journal of small business and enterprise development*, 15(2) 259-273.
- Arvanitis, S., & Stucki, T. (2012). What determines the innovation capability of firm founders?. *Industrial and Corporate Change*, 21(4), 1049-1084.
- Altan, M. Z. (2014). Türkiye'nin eğitim çıkmazı. Girişimci öğretim, girişimci öğretmen [The educational gridlock of Turkey, entrepreneurial teaching, entrepreneurial teacher]. PEGEM.
- Attridge-Steeling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research, Commission for Health Improvement.
- Al-Astal and Al-Rasheed (2003: 16) defined professional competencies as “the ability of the teacher that enables him to perform his work, which is related to his teaching and help him in that his skills and information”.
- Amorim Neto, R., Picanc_o Rodrigues, V., & Panzer, S. (2017). Exploring the relationship between entrepreneurial behavior and teachers' job satisfaction.
- Neto, R. D. C. A., Rodrigues, V. P., & Panzer, S. (2017). Exploring the relationship between entrepreneurial behavior and teachers' job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, 63, 254-262.
- Aqib, Z. (2009). *Menjadi Guru Profesional Berstandar Nasional*. Bandung: Yrama Widya.
- Avvisati, F., Hennessy, S., Kozma, R. B., & Vincent-Lancrin, S. (2013). Review of the Italian strategy for digital schools. (OECD Education Working Papers, No. 90), <http://dx.doi.org/10.1787/5k487ntdbr44-en>
- Balan, P. & Metcalfe, M. (2012). Identifying teaching methods that engage entrepreneurship students. *Education and Training*, 54(5), 368-384.
- Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The qualitative report*, 13(4), 544-559.
- Bills, A., Cook, J., & Giles, D. (2015). Understanding emancipatory forms of educational leadership through schooling justice work: an action research study into second chance schooling development. *School Leadership & Management*, 35(5), 502-523.
- Bruton, D. (2011). Learning creativity and design for innovation. *International Journal of Technology and Design Education*, 21(3), 321-333. <https://doi.org/10.1007/s10798>.
- Béchard, J. P., & Grégoire, D. (2005). Entrepreneurship education research revisited: The case of higher education. *Academy of management learning & education*, 4(1), 22-43.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Carey, C., & Matlay, H. (2010). Creative disciplines education: a model for assessing ideas in entrepreneurship

- education?. *Education+ Training*, 52(8/9), 694-709. <https://doi.org/10.1108/00400911011088999>
- Chatenier, E. D., Versteegen, J. A., Biemans, H. J., Mulder, M., & Omta, O. S. F. (2010). Identification of competencies for professionals in open innovation teams. *R&d Management*, 40(3), 271-280.
  - Darling-Hammond, L., & Bransford, J. (Eds.). (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. Jossey-Bass.
  - Eva Leffler (2019): An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills? *Leadership and Policy in Schools*.
  - Leffler, E. (2020). An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills?. *Leadership and Policy in Schools*, 19(4), 640-654.
  - Edwards-Schachter, M., García-Granero, A., Sánchez-Barrioluengo, M., Quesada-Pineda, H., & Amara, N. (2015). Disentangling competences: Interrelationships on creativity, innovation and entrepreneurship. *Thinking skills and creativity*, 16, 27-39.
  - Ernest, K., Matthew, S. K., & Samuel, A. K. (2015). Towards Entrepreneurial Learning Competencies: The Perspective of Built Environment Students. *Higher Education Studies*, 5(1), 20-30.
  - Falco, P., & Haywood, L. (2016). Entrepreneurship versus joblessness: Explaining the rise in self-employment. *Journal of Development Economics*, 118, 245-265.
  - Fayolle, A., & Gailly, B. (2008). From craft to science: Teaching models and learning processes in entrepreneurship education. *Journal of European industrial training*, 32(7), 569-593. <https://doi.org/10.1108/03090590810899838>
  - Gibb, A. (2011). Concepts into practice: meeting the challenge of development of entrepreneurship educators around an innovative paradigm: The case of the International Entrepreneurship Educators' Programme (IEEP). *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 17(2), 146-165. <https://doi.org/10.1108/13552551111114914>
  - Gindling, T. H., & Newhouse, D. (2014). Self-employment in the developing world. *World development*, 56, 313-331.
  - Gibb, A. (2005). The future of entrepreneurship education—Determining the basis for coherent policy and practice. *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context*, 2(2005), 44-67.
  - Hytti, U., & O'Gorman, C. (2004). What is "enterprise education"? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries. *Education+ training*, 46(1), 11-23. <https://doi.org/10.1108/00400910410518188>
  - Hero, L. M. (2017). Innovation tournament as a multidisciplinary activity system to promote the development of innovation competence. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 19(4), 8-31.
  - Hirvelä, J. (2020). *Koulutus ja työelämä rakentamassa käsitystä opettajan osaamisesta: Luokanopettajaopiskelijoiden osaamiskäsityksiä* (Master's thesis, Tamoere University). <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/122017>
  - Hoge, R. D., & Renzulli, J. S. (1993). Exploring the link between giftedness and self-concept. *Review of Educational Research*, 63(4), 449-465.
  - Haapamäki, S., & Kojo, S. M. (2019). "Kyllä te tiedätte mitä te teette": luokanopettajaopiskelijoiden ja yliopistonopettajien ajatuksia ja kokemuksia laaja-alaisesta osaamisesta POM-opinnoissa. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912045116>
  - Hannon, P. D. (2006). Teaching pigeons to dance: sense and meaning in entrepreneurship education. *Education+ Training*, 48(5), 296-308. <https://doi.org/10.1108/00400910610677018>
  - Hanson, J. (2017). Exploring relationships between K-12 music educators' demographics, perceptions of

- intrapreneuring, and motivation at work. *Journal of Research in Music Education*, 65(3), 309-327.
- Hess, F. M., Finn, C., & Chester, E. (2007). What innovators can, and cannot, do. *Education next*, 7(2), 48-56.
  - Huang, Y., An, L., Liu, L., Zhuo, Z., & Wang, P. (2020). Exploring Factors Link to Teachers' Competencies in Entrepreneurship Education. *Frontiers in Psychology*, 11: 563381. doi: 10.3389/fpsyg.2020.563381
  - Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikavalko, M., Mattila, J., & Rytkola, T. (2010). Promoting entrepreneurship education: the role of the teacher?. *Education+ training*, 52(2), 117-127. <https://doi.org/10.1108/00400911011027716>
  - Koivumaa, J. (2020). kohti eurooppalaista osaamisperusteisuutta? Tutkimus suomalaisen ja saksalaisen ammattikoulutusjärjestelmän oppilaitostoimijoiden koulutus uudistuspuheista [Towards a european knowledge base? Research on the finnish and german vocational education system educational reform speeches by educational actors] (Academic dissertation, University of Lapponia). https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64423/Koivumaa_Jari.pdf?sequence=1&isAllowed=y
  - Karimyan, H., Arasteh, H. R., Behrangi, M. R., & Zeinabadi, H. R. (2019). Designing and Explaining a Framework for Professional Competencies of Primary School Student-Teachers at Farhangian University. *Education Strategies in Medical Sciences*, 11(5), 178-190.
  - Kurniasih, I. (2017). Kompetensi Pedagogik, Teori dan Praktik Untuk Peningkatan Kinerja dan Kualitas Guru [Pedagogic Competencies, Theory and Practice for Improving Teacher Performance and Quality]. Kata Pena.
  - Kyrö, P., Seikkula-Leino, J., & Mylläri, J. (2011). Meta processes of entrepreneurial and enterprising learning: the dialogue between cognitive, conative and affective constructs. In *Entrepreneurship Research in Europe*. Edward Elgar Publishing.
  - Keddie, A. (2018). Supporting disadvantaged students in an English primary school: Matters of entrepreneurial and traditional professionalism. *Cambridge journal of education*, 48(2), 197-212.
  - Kovač, D., Meško, M., & Bertoncej, A. (2010). Entrepreneurial conative component of competences: The case of Slovenia. *Organizacija*, 43(6), 247-256. <http://organizacija.fov.uni-mb.si/index.php/organizacija/article/view/366/732>
  - Kyrö, P. & Carrier, C. (2005). Entrepreneurial learning in universities: Bridges across borders. In Kyrö, P. & Carrier, C. (Eds.), *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context* (pp. 14-43). Hämeenlinna: University of Tampere.
  - Lilja, E. (2019). "Sä pöhiset vaan ihan sikäna": Yliopisto-opiskelijat yrittäjyyden eetosessa (master's thesis, University of Helsinki). <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201902271365>.
  - Mansfield, R.S., McClelland, D.C., Spencer, L.M., and Santiago, J. (1987). The identification and assessment of competencies and other personal characteristics of entrepreneurs in developing countries, Final Report: Project No. 936-5314, Entrepreneurship and Small Enterprise Development, Contract No. DAN-5314-C-00-3065-00. United States Agency for International Development.
  - Martin, A. M., Abd-El-Khalick, F., Mustari, E., & Price, R. (2018). Effectual reasoning and innovation among entrepreneurial science teacher leaders: a correlational study. *Research in Science Education*, 48(6), 1297-1319.
  - Montani, F., Odoardi, C., & Battistelli, A. (2014). Individual and contextual determinants of innovative work behaviour: Proactive goal generation matters. *Journal of occupational and organizational psychology*, 87(4), 645-670.
  - Nielsen, S. L., & Stovang, P. (2015). DesUni: university entrepreneurship education through design thinking. *Education+ Training*, 57(8/9), 977-991. <https://doi.org/10.1108/ET-09-2014-0121>
  - Nurchasanah, I. (2018). Manajemen Pengembangan Profesionalisme Guru dalam Meningkatkan Kualitas

- Belajar Siswa di MTs Kepoh Delanggu Klaten Tahun Pelajaran 2017/2018 [Teacher Professional Development Management in Improving Student Learning Quality in MTs Kepoh Delanggu Klaten Academic Year 2017/2018]. Institut Agama Islam Negeri Surakarta.
- Omer Attali, M., & Yemini, M. (2017). Initiating consensus: Stakeholders define entrepreneurship in education. *Educational review*, 69(2), 140-157.
  - Paajanen, P. (2001). An entrepreneurship educator. Teachers' views of themselves and their work as entrepreneurship educator at the polytechnic level, in the field of business and administration (Academic Dissertation). University of Jyväskylä, Finland.
  - Nasser, F. M. A. (2009). Effectiveness of institutional performance of public schools in the eastern region of Saudi Arabia from the perspective of school administrators. *College Student Journal*, 43(4), 1228-1238.
  - UNESCO. (2012). Transforming technical and vocational education and training: building skills for work and life [Paper presentation]. Third International Congress on Technical and Vocational Education and Training, Shanghai, China. <https://unevoc.unesco.org/home/UNESCO+Publications/lang=en/akt=detail/qs=5457>
  - Upola, S. (2019). Työelämäorientoitunut projektioppiminen ammatillisen koulutuksen kontekstissa (Academic dissertation, University of Lapland). https://www.researchgate.net/profile/Solja-Upola/publication/333845169_Tyoelamaorientoitunut_projektioppiminen_ammattillisen_koulutuksen_kontekstissa/links/5d08cf51458515ea1a6dadcd/Tyoelamaorientoitunut-projektioppiminen-ammattillisen-koulutuksen-kontekstissa.pdf
  - Koironen, M., & Ruohotie, P. (2001). Yrittäjyyskasvatus-analyysjä, synteesejä ja sovelluksia. *Aikuiskasvatus*, 2(1), 102-111.
  - Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2013). Teachers implementing entrepreneurship education: classroom practices. *Education+ training*, 55(2), 204-216. <https://doi.org/10.1108/00400911311304832>
  - Renzulli, L. A., & Aldrich, H. (2005). Who can you turn to? Tie activation within core business discussion networks. *Social Forces*, 84(1), 323-341.
  - Raposo, M., & Do Paço, A. (2011). Entrepreneurship education: Relationship between education and entrepreneurial activity. *Psicothema*, 23(3), 453-457.
  - Lindblom-Ylänne, S., Paavilainen, E., Pehkonen, L., & Ronkainen, S. (2011). Tutkimuksen voimasanat. WSOYpro Oy.
  - Ruskovaara, E., Rytkölä, T., Seikkula-Leino, J., & Pihkala, T. (2011). Building a Measurement Tool for Entrepreneurship Education-a Participatory Development Approach. In 8th ESU Conference on Entrepreneurship (pp. 1-18). Universidad de Sevilla.
  - Richards, L. (2008). Teach Yourself NVivo: Tutorials by Lynne Richards. http://download.qsrinternational.com/Document/NVivo8/Teach_Yourself_NVivo_8_Tutorials.pdf
  - Shelton, C., & Archambault, L. (2018). Discovering how teachers build virtual relationships and develop as professionals through online teacherpreneurship. *Journal of Interactive Learning Research*, 29(4), 579-602.
  - Svedberg, G. (2010). Pedagogical entrepreneurship in the formulation and realisation arena. In J. Sjøvoll, and K. Skogen (Eds.), *Creativity and Innovation* (pp. 121-129). Tapir academic press.
  - Sanchez, R. U. (2014). Education in action: An engine of change, creativity, innovation, leadership and social commitment. *Quarterly Review of Distance Education*, 15(1), 33-38.
  - Stevenson, J. (2000). Working knowledge. *Journal of vocational education and training*, 52(3), 503-519.
  - Schwartz, S. (2006). A theory of cultural value orientations: Explication and applications. *Comparative sociology*, 5(2-3), 137-182.

- Sandberg, J., & Targama, A. (2007). Managing understanding in organizations. Sage.
- van Dam, K., Schipper, M., & Runhaar, P. (2010). Developing a competency-based framework for teachers' entrepreneurial behaviour. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 965-971.
- Van der Heijden, H. R. M. A., Geldens, J. J., Beijaard, D., & Popeijus, H. L. (2015). Characteristics of teachers as change agents. *Teachers and Teaching*, 21(6), 681-699.
- Vila, L. E., Perez, P. J., & Coll-Serrano, V. (2014). Innovation at the workplace: Do professional competencies matter?. *Journal of Business Research*, 67(5), 752-757.
- van Dam, K., Schipper, M., & Runhaar, P. (2010). Developing a competency-based framework for teachers' entrepreneurial behaviour. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 965-971.
- Viljanen, M. (2017). Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen edistäminen Tredussa (Master's Thesis, Laurea University of Applied Sciences). https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135478/Marita%20Viljanen_LAUREA_YAMK_2017.pdf?sequence=1
- Yin, R. K. (2003). Case study research: Design and methods (3rd ed.). Sage Publications.
- Yuan, C. H., & Wu, Y. J. (2020). Mobile instant messaging or face-to-face? Group interactions in cooperative simulations. *Computers in Human Behavior*, 113, 106508.
- Yıldırım, N., Çakır, Ö., & Aşkun, O. B. (2016). Ready to dare? A case study on the entrepreneurial intentions of business and engineering students in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 277-288.
- Yemini, M., & Bronshtein, Y. (2016). The global-local negotiation: Between the official and the implemented history curriculum in Israeli classrooms. *Globalisation, Societies and Education*, 14(3), 345-357.
- Waychal, P., Mohanty, R. P., & Verma, A. (2011). Determinants of innovation as a competence: an empirical study. *International Journal of Business Innovation and Research*, 5(2), 192-211.
- Wu, W., Wang, H., & Wu, Y. J. (2020). Internal and external networks, and incubatees' performance in dynamic environments: entrepreneurial learning's mediating effect. *The Journal of Technology Transfer*, 46(6), 1707-1733.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پی‌نوشت‌ها

1. Huang et al
2. Wu W
3. Yuan and Wu
4. Balan and Metcalfe
5. Carey and Matlay
6. Gibb
7. Ruskovaara and Pihkala
8. Hannon
9. Stevenson
10. van Dam et al
11. UNESCO
12. Ikavalkoa et al
13. Schwartz
14. Al – Azrak
15. Hero et al
16. Nielsen
17. Edwards-Schachter
18. Montani
19. Waychal
20. Chatenier et al
21. Bruton
22. Arvanitis and Stucki
23. Avisati
24. Vila
25. Raposo & Do Paço
26. Case study
27. Theoretical Saturation of data
28. snowball sampling
29. semi structural interview questionnaire
30. thematic analysis
31. focus group discussion
32. consensus
33. Basic
34. Organizing
35. Global
36. Braun & Clarke
37. Attride -Stirling
38. Richards
39. credibility
40. dependability
41. triangulation
42. Sandberg and Targama
43. Ruohotie and Koiranen
44. Kovač et al
45. Kyrö et al
46. Grégoire & Béchard
47. Hytti and O’Gorman
48. Kyrö and Carrier
49. Anderson and Jack
50. Paajanen
51. Amorim Neto et a
52. Sanchez
53. Bills et al
54. Keddie
55. Hanson
56. Attali and Yemini
57. Martín et al
58. Yemini & Bronshtein
59. Shelton & Archambault
60. Fayolle and Gailly
61. Darling-Hammond & Youngs
62. Kumiasih
63. Nurchasanah
64. Aqib
65. Nasser
66. Anderson and Jack
67. Paajanen
68. Sanchez
69. Hess & Finn
70. Altan
71. Hoge &Renzulli